

DEDE KORKUT

Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
The Journal of International Turkish Language & Literature Research
Cilt / Volume 7, Sayı / Issue 17 (Aralık / December 2018), s. 206-221.
DOI: <http://dx.doi.org/10.25068/dedekorkut253>
ISSN: 2147-5490, Samsun- Türkiye

Özgün Makale/ Original Article

|| Geliş Tarihi: 28.11.2018
Kabul Tarihi: 14.12.2018

Bir Kent İmgesi Olarak Amasya Elması

Amasya Apple as a City Image

Cavıt GÜZEL* & Orhan Fatih KUŞDEMİR**

Öz

Hızla değişen toplumsal şartlar, sosyal bilimleri ve özelinde halk bilimini, yeni ortaya çıkan kültürel yapıları ve onların ortaya koydukları ürünleri inceleme, değerlendirme imkân ve kabiliyeti açısından zenginleştirmektedir. Halk tanımının kırsaldan, kente oradan metropollere uzanan dönüşümünün yeni bakış açıları ile ele alınabilmesi doğru bir anlamlandırma sürecini beraberinde getirmektedir. Uygulamalı halk bilimi anlayışı bu bakış açılarından sadece biridir. Uygulamalı halk bilimi anlayışında halk zenginliğinin daha karmaşık hale gelen sosyal yapılar içerisinde yaşayabilme imkânları analiz edilmektedir. Kent imgeleri uygulamalı halk bilimi bakışı ile çözümlenebilecek unsurlardandır. Kentlerin adıyla bütünleşmiş ürünler ya da unsurlar “oluşum / yayılma / yararlanma” basamakları ile ele alınıp onların imgeye dönüşüm süreci tespit edilebilmektedir. Amasya kentinin adı ile bütünleşen elma nesnesi de “Amasya Elması” adı/markası ile imgeye dönüşen unsurlardandır. Amasya elması imgesinin, Amasya’da yetiştirilmeye başlanan elmanın ticari bir ürün boyutuna ulaşması ile oluşum aşamasının, Amasya dışında bilinir hale gelmesi ile devam eden yayılma aşamasının ve Amasya’da elma imgesi üzerinden tespit edilen yararlanma aşamasının incelenmesi bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Amasya Elması, Kent İmgesi, Uygulamalı Halk Bilimi.

Abstract

The rapidly changing social conditions enrich the social sciences and, in particular the folklore, in terms of their ability and capability to analyze and evaluate the emerging cultural structures and the products produced by them. Addressing the transformation of the definition of the folk traced from the countryside to the city and to the metropolises, with new perspectives requires a correct interpretation process. The concept of applied folklore is only one of these perspectives. In the concept of applied folklore, the possibilities of the folkloric

* Dr. Öğrt. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Amasya-Türkiye Elmek: cvtgz140@gmail.com

** Dr. Öğrt. Üyesi, Amasya Üniversitesi, Amasya-Türkiye Elmek: orfanfatih71@hotmail.com

assets to live within more complex social structures are analyzed. Urban images are one of the elements that can be solved with applied folklore perspective. The products or elements that are integrated with the name of the cities can be taken into consideration with the steps of "formation / propagation / exploitation" and their transformation to image process can be analyzed. The apple object integrated with the name of the city of Amasya is one of the elements transformed into images under the name/brand "Amasya Apple". The subject of this study is to examine the image of Amasya apple; the phase of formation, where the apple started to be grown in Amasya reached a commercial product size; the phase of propagation where it became to be known outside Amasya; and the exploitation stage determined by apple image in Amasya.

Keywords: Amasya Apple, City Image, Applied Folklore.

Giriş

Bilim ile birey ve toplum yaşamı arasında var olan ilişki hem bilim dallarına hem de toplum yaşamına güçlü bir döngüsel dinamizm kazandırmaktadır. Bilim geliştirdiği araçları ve ortaya koyduğu keşifleri bireylerin ve toplumların kullanımına sunarken, toplumun beklentilerini, ihtiyaçlarını ve toplumsal yapıyı bir anlamda yeniden kurgulamaktadır. Bu yeniden kurgulanış sürecini incelemek yine bilim alanında mümkün olabilmektedir. Bilim, ortaya çıkan yeni yapıları keşfedebilmek için bakış açılarını güncellemekte ve bu sayede bilim ile toplum arasında dinamik ve döngüsel bir süreç işlemektedir.

Özellikle toplum hayatı ile yakından ilgili olan sosyal ve beşeri bilimler ortaya çıkan yeni durumlara ve yapılara göre yeni bakış açıları geliştirmek durumundadır. Çünkü çeşitli gerekçelerle dönüşen toplumsal yapıya ait dinamikleri anlamlandırmak ancak dönüşümün dinamiklerini keşfedecek bakış açılarıyla mümkündür. Bu bağlamda bilimin teknolojik gelişime yaptığı katkı ve sanayileşme olgusu, eğitim ve sağlık alanındaki gelişmeler Türkiye’de köyden kente yönelen göçlerin ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır. Bu dönüşümün ortaya çıkardığı yeni tablo, sosyal bilimcileri kent odaklı yeni bakış açıları geliştirmeye sevk etmiştir.

Halk bilimi, inceleme alanı içerisinde bulunan halka dair her türlü kültür unsurunu değişen dinamikleri içerisinde tespit ve analiz eden ve sosyal değişimlere göre kendini güncelleyen bilim kollarından biridir. Folklorun bir bilim dalı olarak kabul edilmeye başlandığı 19. yy’den itibaren günümüze ulaşan yaklaşımlarındaki çeşitlilik, analitik kapasitesinin ve dönüşüme gösterdiği bilimsel reaksiyonun en önemli göstergeleridir. Zira soylu vahşilerden, mistik doğulu toplumlara, oradan köylülere, devamında taşraya ve nihayetinde kent hayatına odaklanan dikkati ile halk bilimciler, değişen şartları ve kültür odaklarını etkili bir şekilde analiz etme eğilimini ortaya koymuşlardır.

Gelinen noktada kentlerin metropollere dönüştüğü hatta ulaşım ve iletişimde erişilen seviyenin sınırları kifayetsiz bıraktığı gerçeği, özellikle sosyal bilimlerde küreselleşme olgusuna uygun bilimsel yaklaşımlar geliştirmeyi zorunlu kılmıştır. Yeni gelişen kültürel yapıların doğasını tanımlama ve bu yapı içerisinde yaşayan ya da yeni ortaya çıkan somut ve somut olmayan kültür unsurlarını tespit etmeye yönelik çalışmalar, uygulamalı halkbilimi yaklaşımlarını ortaya çıkarmıştır. Uygulamalı halkbilimi yerelden ulusala oradan evrensele ulaşan bir bakış açısıyla ulusal kalıtın evrenselde nasıl kalıcı hale getirilebileceği üzerinde durmaktadır.

Uygulamalı halk bilimi yaklaşımında değişen şartları iyi analiz etme ve kültürel unsurları doğru konumlandırma hayati önem taşımaktadır. Öcal Oğuz, "XIX. yüzyılda 'yaşatmak için saklamak' amacıyla derlenen halkbilimi ürünlerini "yaşatmak için yaymak"..."

(2002: 8) yaklaşımının altını çizmektedir. Bu temel uygulamalı halk bilim yaklaşımına göre kültüre ait değerlerin daha geniş kitlelere ulaştırılması, daha fazla sayıda insan tarafından bilinir hale getirilmesi; sırasıyla yerelin, ulusalın ve evrenselin zihinlerinde yer edinmesi, küreselleşme yolunda ciddi mesafe kaydeden dünyada kalıcı hale gelebilmenin yeni şekillenmiş kuralı olarak belirginleşmektedir.

Bu yeni kurala yani yaşatmak için yayma anlayışına uygun olarak üzerinde önemle durulan hususlardan biri de imgelerdir. Öcal Oğuz, *'Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi'* adlı temel eser niteliğindeki çalışmasında "imge" kavramını yörelere ait yerel, ulusal, bölgesel ya da uluslararası hale gelmiş, meşhurlaşmış halkbilimsel ürün ve gösterimler olarak tanımlamakta, imgelerin bir milletin ulusal kalıtını oluşturan parçalarından biri olduğunu değerlendirerek bunları seçilmiş, meşhurlaşmış, işlenmiş ve üzerinde uzlaşmış kültürel verimler olarak ele almaktadır. (2002: 59) İmge kavramının ulusal kalıtın bir parçası olacak kadar güçlü olmasında; kültürün parçası olma, meşhur olma, toplumsal uzlaşmaya dayanmanın altı çizilen hususlar olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türk Kahvesi, Türk Konukseverliği ülke düzeyinde İzmit'in pişmaniyesi, Erzurum'un Dadaşı, Kayseri pastırması, Malatya kayısı kent düzeyinde imge haline gelmiş meşhur, kültür unsurları olarak örneklenmektedir. Öcal Oğuz, imgelerin, mutfağa ait ürün, insan tipi, el sanatları, doğaya ait bir görünüm veya özellik, mimari bir unsur veya tarımsal bir ürün olarak ortaya çıkabileceğini de değerlendirilmektedir. (2002: 61-62)

Nebi Özdemir, kültür ekonomisi içerisinde yer alan uluslararası imge piyasasını ele alırken imgesel boyutu olan ürünlerin "kendine özgü değer", "farklılık" ve "özgünlük" yönlerine vurgu yapmış ve "Arjantin tangosuyla, Arnavut, ciğer tavası ve böreğiyle, Avustralya Aborjinlerle, Avusturya Mozart, Schubert, Straus ve Haydn gibi bestecilerle, Bosna Hersek Mostar Köprüsü ile Brezilya Rio karnavalı ile Hollanda lalesi, Finlandiya hamamı ve Laplar'ın kültürüyle, Hindistan Taç Mahal ile İspanya boğa güreşleri ve Flamenko dansıyla tanınır." (2012: 119) ifadelerine yer vermiştir.

Gonca Kuzay, imgeleri bir kenti yansıtan tarihî, coğrafi ve kültürel ürünler olarak ele almaktadır: "Bu ürünler, zaman içinde kendiliğinden imge haline gelmiş olabileceği gibi, bir tasarım süreci sonucunda da imge olmuş olabilirler. Tarihî dokusu kente zaman içinde imgeler kazandırırken, sahip olduğu coğrafi özellikler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan iklim, bitki örtüsü, bölgeye has yetiştirilen ürünler ve hayvanlar da imge konumuna gelebilmektedir. Kent imgelerinin oluşumunu sağlayan bir diğer unsur da bölgenin sahip olduğu kültürel birikimdir. Bölge halkının yaşam biçimleri, inançları, gelenek ve görenekleri, yemekleri, giyim ve kuşamları, tören ve kutlamaları, oyun ve eğlenceleri ve el sanatları gibi kendilerine özgü kültürel birikimleri zaman içerisinde imge haline gelebilir veya getirilebilir." (2015: 502).

Görüldüğü gibi kültürel imgelerin temel niteliği, bağlantılı olduğu kültürü ya da yöreyi, kenti çağrıştırması veya üzerinde taşımasıdır. Bir anlamda bir nesnenin veya kültürel unsurun kendi dışında bir yapıyı temsil etmesi, tanıtması, yaşatması onun imge olarak değerlendirilmesini sağlamaktadır. İmgenin ait olduğu kültürel yapıyı temsil etme, tanıtma ve bu sayede yerel, ulusal ya da uluslararası düzeyde yaşatma yeteneği ortaya çıkmaktadır.

Öcal Oğuz, kent imgeleri üzerine yapılacak çalışmaların, imgenin nasıl o kentin imgesi olarak ortaya çıktığına, imgenin geniş kitlelere nasıl yayıldığına ve ilgililerin bu imgeden nasıl yararlandığına dair sorulara yanıt verebilir olması gerektiğini öngörmektedir. Buna göre 'Oluşum/Yayıma/Yararlanma' olarak formülize ettiği yaklaşımını ortaya koymaktadır. (Oğuz, Özkan, 2004: 4) Bu elverişli inceleme metoduna göre kent imgeleri bir oluşum ve yayılma süreci sonucunda marka değeri elde edebilir

hale gelmektedir. Son aşamada ise imgenin bağlı olduğu kültürün ya da kentnin bu bilinirlikten belirli bir ölçüde yararlandığı düşünülmektedir.

Kent imgelerinin oluşum aşamaları ile yayılma aşamalarını keskin bir çizgi ile ayırt edebilmek bazı kent imgeleri için oldukça zordur. Çünkü imgeler, genellikle tarihsel bir süreç sonucunda ortaya çıkabilmektedirler. İmgenin özelliğine, türüne göre oluşum aşaması ile yayılma aşaması çoğu zaman iç içe geçmekte ve kimi zaman beraber gerçekleşmektedir. Örneğin bir mimari yapı kent imgesine dönüştüyse yapının inşa edilmiş tarihleri imgenin oluşum aşaması olarak değerlendirilebilecekken, yer altı zenginlikleri, tarımsal ürünler gibi imgelerin oluşum aşaması ile ilgili tarihsel bilgiye ulaşmak daha zor olabilmektedir.

Türkiye kent imgeleri açısından oldukça zengin bir ülkedir. Adeta her yörenin Türk kültürünün köklü yapısından ve zenginliklerinden beslenen imgelere sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz. Amasya da ülkemizin, ulusal ve uluslararası düzeyde tanınan değerlere, ürünlere sahip kentlerinden biridir.

Orta Karadeniz Bölgesinde yer alan Amasya, yapılan araştırmalara göre kalkolitik çağdan beri (MÖ. 5500-3000) üzerinde yerleşim olan köklü bir tarihi geçmişe sahip şehirlere aittir. (Özsait, 1988: 240) Tarihi önemini hiçbir zaman yitirmemiş olan Amasya Osmanlı İmparatorluğu döneminde şehzadelerin yetiştirildiği bir şehir olarak gücünün ve öneminin zirvesine çıkmıştır. Birçok tarihi yapıya ve doğal güzelliğe sahip olan Amasya konumu, iklimi, toprak yapısı sayesinde geçmişten bugüne birçok tarım ürününü yetiştirmektedir. Ünlü Amasya şehir tarihçisi Abdi-zade Hüseyin Hüsameddin Yasar'ın (ö. 1939), "*Amasya'nın elması, bamyası, ayvası, cevizi, karpuzu, kavunu, eriği, kirazı ve buğdayı cihânın her tarafında birinci mevki'i ihrâz ve her dürlü meyvesi aktâr-ı âlemde kesb-i imtiyâz iderek Amasyayı elsine-i enâmda be-nâm itmîşdir.*" (2004: 52) ifadeleri ile Amasya'nın tarımsal zenginliğini vurguladığı görülmektedir.

Amasya'nın tarımsal zenginliği içerisinde adı Amasya ile bütünleşmiş olan ürün hiç şüphesiz elmadır. Misket adı verilen bir cinsin zaman içerisinde Amasya elması olarak anılmaya ve yaygınlaşmaya başladığı bilinmektedir.¹ Türkçe sözlükte kendine bir sözlük maddesi olarak yer bulan Amasya elması: "*Bir yüzü kırmızı diğer yüzü ise sarı yeşilimsi bir renk taşıyan, ince kabuklu, hoş kokulu, uzun süre saklanabilen bir tür elma*" (TDK²) ifadeleri ile tanımlanmaktadır. Amasya yöresine has ve endemik özellik taşıyan elma Engin Atay'ın çalışmasında "*Amasya elması olarak bilinen M. sylvestris subsp. orientalis var. microphylla Browicz, endemiktir ve doğal halde yayılışı Dünya'da sadece Amasya'dadır.*" (2013: 30) ifadeleri ile tanıtılmaktadır.

Bir tarımsal ürünün bir kenti çağrıştırıyor olması, kentnin adını taşıması o ürün ile yetiştiği yer arasında kültür açısından imgesel bir ilişki meydana getirmektedir. Çağrışımın kaynak nesnesi elmadır. Amasya ile özdeşleşen bu ürün toplumsal bellekte geçirdiği belirli süreçler sonucunda imgeye dönüşerek bir kentin yani Amasya'nın 'kent imgesi'ne dönüşmüştür. Bu süreç imge çalışmalarında bir model olarak ortaya konan oluşum, yayılma, yararlanma akışına göre şöyle değerlendirilebilir.

1. Amasya Elması İmgesinin Oluşumu

Amasya ile elma nesnesinin arasındaki bağın, çağrışım oluşturacak boyuta ulaşmasının köklerini Amasya'da elma üretimi ile bağlantılı olarak düşünmek

¹ <http://www.amasyakulturturizm.gov.tr/TR,59571/amasya-misket-elmasi.html> ET. 12.02.2018

² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5a80ea0e9a4348.486371 85 ET. 12.02.2018

gerekmektedir. Türkiye’de iklim koşulları ve toprak yapısından dolayı hemen hemen her yörede yetişen elmanın, Amasya’da farklı bir takım özellikler kazanmasının altında yatan sebepler üretimin tarihsel süreci, coğrafya ve diğer ürünler incelenerek daha belirgin hale gelebilir. Bu tarihsel inceleme aynı zamanda imgenin oluşum aşamasının da incelenmesi olacaktır. Çünkü imgeye dönüşen ürün belirli bir oluşum süreci sonucunda kendine has bir formda yayılma gücünü elde edebilmektedir.

Amasya, Anadolu’nun oldukça verimli arazileri ile tarihin en eski devirlerinden beri meyve ve sebze yetiştiriciliği açısından önemli kentlerinden biridir. Amasyalı ünlü coğrafyacı Strabon (ö. MS.21) Geographika adlı eserinde Amasya’yı içinden İris (Yeşilirmak) nehri akan, geniş ve derin bir vadide kurulmuş olan, insan emeği ve doğanın hem kent hem de kale karakteri kazandırdığı verimli bir yerleşim yeri olarak değerlendirir. (Pekman, 2000: 49-52) Amasya’yı ziyaret eden seyyahların eserlerinde de Amasya’nın üretken arazilerine ve kaliteli tarım ürünlerine dair tespitlerin yer aldığı görülür. 12. yüzyılda yaşamış olan Seyyah Şerif İdrisi (ö. 1166), Amasya ve çevresinin yumuşak iklimini, ırmak boyunca uzayıp giden verimli meyve bahçelerini ve meyvelerinin lezzetini “Nüzhetü’l-Müştak fi İhtirakî’l-Afak” adlı eserine kaydetmiştir. (Tuzcu, 2013: 20-21) Tarihçi ve devlet adamı İbni Bibi (ö. ?) 1192-1280 yılları arasında içine alan kitabında Amasya Vilayetinin yöneticisi Celaleddin Varakani’nin Amasya’dan padişaha gönderdiği üzümlerin görünüşünün güzelliği ve tadının hoşluğuyla diğer Rum vilayetlerinin üzümlerine tercih edileceğini bildirmiştir. (Öztürk, 1996: II.C, 108) İbn-i Battuta’nın (ö. 1369) Seyahatnamesinde Amasya’yı “...ırmak kenarında, bağ ve bostanlarla kaplı meyvelik ve ağaçlık güzel bir şehir” (Tuzcu, 2013: 23) ifadeleriyle tanıttığı görülür. Fuat Er, yaptığı çalışmada, Argoma/Suluova bölgesinin meyve yetiştiriciliği açısından müsait bir yere sahip olduğu belirtmiştir. Bu yüzyılları kaydeden tahrir defterlerinde yetiştirilen ürün/meyve miktarı hakkında bilginin yer almadığı ancak Rum eyaleti kanunnamesinde “Bir yük elmadan, emrûddan [armut] ve enârdan [nar] ki at veya katır yükü ola yükde bir akçe alınur, eger deve yükü olsa iki akçe alınur.” ifadelerine yer verildiğini tespit etmiş ve adı geçen meyvelerin bölgedeki üretim durumu hakkında değerlendirme yapılabileceğini belirtmiştir. (2009: 122-123) Adnan Gürbüz, 1576 tarihli tahrir defterine göre Amasya’da ceviz, badem, kiraz, armut gibi ürünlerden öşür alındığını ifade etmiştir. Buna göre bu dönemde bölgede en çok yetiştirilen meyvelerin bunlar olabileceği değerlendirilebilir. (1993: 182) Evliya Çelebi’nin (ö. 1682) Seyahatnamesinde, Amasya’da yetişen devedeşi buğdayından, kırk türlü armudundan, kırmızı renkli kirazından, yedi türlü sulu üzümünden, dutundan yedi türlü ekmek ayvasından ve bunlardan yapılan yiyecek ve içeceklerden övgüyle bahsedildiği görülür. (1998: 92) Matbah-ı Âmire (Saray Mutfağı) Teşkilatı’nın 1703-1730 yılları arasındaki dönemi konu alan çalışmasında F. Emine Berksan’ın, saray mutfağına Amasya’dan siyah üzüm alındığını ve Alu-yı Amasya adında bir erik cinsinin var olduğunu tespit etmesi dikkati çekicidir. (2005: 92-93)

Robert Ker Porter,(ö. 1842) Amasya’nın ipek ticaretinin merkezi olduğunu, yüksek kalitede mısırın yetiştiğini, meyve bahçelerinin kendi ihtiyacını karşılayacak kadar olduğunu ve ürünlerin civar bölgelere satılmadığını belirtmektedir. (Tuzcu, 2013: 175) Victor Fontanier (ö. 1857) Amasya’da yetişen meyve ve sebzelerin bolluğundan, lezzetinden ve ucuzluğundan bahseder. (Tuzcu, 2013: 210), Eugene Bore’nin (ö. 1878) ve Henry Suter’in (ö. 1864) Amasya’da yer alan boydan boya dut tarlalarının varlığını eserlerine taşıdıkları anlaşılmaktadır. (Tuzcu, 2013: 273, 313) Seyyahların ve tarihi kayıtların 19. yüzyıla kadar Amasya’nın verimli arazilerini, bol su kaynaklarını, lezzetli meyve ve sebzelerinin olduğunu tespit ettikleri görülmektedir. Meyveler içerisinde ise

üzüm, erik, ayva, armut, kiraz ve dutun ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Bu ürünler içerisinde üzüm ve dutun ticari amaçla üretildiği düşünülmektedir.

Tarihi kaynaklarda vurgulanan verimli arazilerinde lezzetli meyvelerin yetiştiği Amasya ile bütünleşip diğer ürünlere göre daha fazla ön plana çıkıp imgeye dönüşecek olan elma ile ilgili tespit edilen en eski veri Amasya'ya bağlı Yavruköy'de yapılan kurtarma kazısında bulunan 4. yüzyıla tarihlenen, Roma dönemine ait "Amasya Elma Ağacı Mozaığı" olarak adlandırılan zemin döşeme bezemedir. (Keskin, 2015: 285) Esra Keskin, Amasya'da bulunan elma ağacı figürünün cenneti gösteren dinsel sembolik bir anlatımın parçası olabileceği gibi elma ağaçlarıyla bilinen Amasya şehrini de sembolize etmiş olabileceğini değerlendirmektedir. (2016: 489)

Rıfkı Melül Meriç, "Beyazıd Camii Mimarı" adlı çalışmasının Mimar Ya'kub-şâh bin Sultan-şâh'ın tanıtıldığı bölümünde mimarın biraderzâdesinin padişaha 29 Recep 912 (M. 1506) tarihinde Amasya'dan elma getirdiği ve padişah tarafından iki bin akçe yardım ile ödüllendirildiğine dair bir kayda rastladığını bildirmektedir. (1958: 28)

Richard White Stevens 4 Ekim 1842 tarihinde Amasya'yı ziyaret eden seyyahlardan biridir. Eserinde Amasya'da yetişen üzümü, dutu ve diğer meyveleri belirtirken "Özellikle Anadolu'da diğer meyvelerden önde gelen elması çok güzel ve lezzetli idi." (Tuzcu, 2013: 337) ifadelerine yer vererek Anadolu'da Amasya elmasının yerine ve bilinirliğine dair kayıt düşmüştür. Tespit edebildiğimiz kadarıyla Amasya elmasının diğer elmalardan ayrılarak bir marka oluşturma süreci ile ilgili bilgi veren en eski gezi notu bu seyyaha aittir.

Stevens'ten sekiz yıl sonra 1850'de Amasya'ya gelen Andreas David Mordmann, Amasya elması ile ilgili ayrıntılı bilgiler vermektedir. "En ünlü en iyi cins meyvesi, Misket (Müşhet Apfe) adı ile anılan elmadır. Misket, Avrupa'nın en soylu elmalarıyla boy ölçüşebilecek özelliktedir. Dış görünüşü koyu kırmızı ve koyu yeşildir. İçi zarif ve kabuğu incedir. İnsanı cezbeden çok hoş bir kokusu vardır. Dayanıklı olup Avrupa damak tadına uygundur." (Tuzcu, 2013: 365) ifadeleriyle Mordmann da Amasya elmasının ününün artık yayılmış olduğunu haber vermektedir. Bu bir anlamda Amasya ile birlikte anılmaya başlanan elmanın imge oluşum sürecinin tamamlandığının hatta yayılma aşamasının belirli bir boyuta ulaştığının da ilanı olarak değerlendirilebilir.

2. Amasya Elması İmgesinin Yayılması

Verimli arazileri, iklimi ve tarımsal birikimi sayesinde ürettiği ürünleri ile zamanına göre Ala-yu Amasya'sı (Amasya eriği), Amasya üzümü ve Amasya elması ile marka değeri yaratmayı başaran bir kent olan Amasya'da 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın başlarından itibaren ticari bir boyuta ulaşan elma üretimi ile imgenin oluşumu aşamasının tamamlanıp 19. yüzyılın ortalarına doğru yayılma aşamasına geçildiğini görmek mümkündür. Amasya elmasının imgesel boyuta ulaştıktan sonra yayılmasında çeşitli etkenlerin var olduğu anlaşılmaktadır. Bunları yine tarihi kayıtlar üzerinden tespit etmek mümkündür.

Dr. Heinrich Barth (ö. 1865) 1858 yılında Amasya'ya yaptığı ziyarette Amasya'nın meşhur elmasını tadamadığı için serzenişte bulunurken elmanın ziyareti esnasında İstanbul'a gönderilmek üzere daha hazırlanmadığını belirtmiştir. (Tuzcu, 2013: 444) Yine bu yıllarda Amasya elmasının Türk resmi ziyafet kültüründe de yerini aldığını görmek mümkündür. Fransa İmparatoriçesi Eugenie onuruna verilecek olan ziyafet için 21 Ağustos 1869'da Amasya Mutasarrıflığına yazı yazılarak eylülün on beşinde gerçekleşmesi beklenen resmi ziyafet için 60 kıyye (okka) miktarınca Amasya elmasının sarayda hazır edilmesinin gerekliliğine değinilmiştir. (Yıldız, 2014: 127) Gezi

notlarından ve tarihi kayıtlardan anlaşıldığına göre Amasya elması kendine sarayda ve devletin merkezi konumunda olan İstanbul'da yer bulmaktadır.

İstanbul pazarlarında marka değerini pekiştiren Amasya elmasının Vitale Cuinet (ö. 1896) tarafından hazırlanan ve ilk cildi 1890 yılında yayımlanan *Turquie D'Asie, Geographie Administrative* adlı ansiklopedik eserde "Amasya elmaları tüm vadi boyunca yetiştirilir. Amasya elması tüm dünyada ünlenmiştir." (Tuzcu, 2013: 570) ifadeleri ile yer bulunduğunu görmekteyiz. Artık markalaşma anlamında uluslararası boyuta taşınan bir ürün olarak Amasya elmasını görmek mümkün olmaktadır.

Seyyahların ifadelerinden ve kayıtlardan anlaşılacağı üzere Amasya elması markasının ülke çapında ve uluslararası boyutta ünlenmesine katkı sağlayan belirgin unsurlardan biri İstanbul pazarlarıdır. İstanbul pazarlarında ürünün "elma" ya da "misket elması" olarak değil de "Amasya elması" olarak tanınması ve satılmasının, imgenin yayılmasında İstanbul'un nüfusu ve yabancı ziyaretçi potansiyeli düşünüldüğünde önemli bir etkiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ahmet Edip Uysal'ın hazırladığı "Street Cries in Turkey" (Türkiye'de Sokak Sesleri) adlı çalışmaya 1966 yılı yaz ayı boyunca İstanbul, Ankara ve Erzurum sokaklarından, pazarlarından elde edilen esnaf nidaları kaydedilmiştir. Bu çalışmada elmanın, "Sulu Elma. Amasyanın Güllü. Amasya geldi, Amasya! Vay yavrurum vay, Amasyanın! Elmaya bak kardeş, leke yok vallahi, ne güzel elma. Ne güzel elma getirdim. Leke buldum diyene 1000 lira." (Uysal, 1968: 200-201) ifadeleri ile "Amasya" adıyla bütünleşik olarak satıldığının görülmesi pazarların Amasya elması imgesinin yayıldığı en önemli mekânlar olduğu düşüncesini desteklemektedir.

Amasya elmasının imge boyutuyla yayılmasına katkı sağlayan önemli unsurlardan bir diğeri edebi eserlerdir. Romandan halk hikâyesine, türküden bilmeceye kadar birçok tür içerisinde Amasya elmasının kullanıldığını ve bu eserler aracılığı ile imgenin geniş kitlelere yayıldığını görmek mümkündür.

2. 1. Romanlarda Amasya Elması

Recaizade Mahmut Ekrem'in Türk edebiyatının ilk realist romanı sayılan 1889'da yazdığı ve 1899'da yayımladığı "Araba Sevdası" adlı eserinde "Amasya elması" ifadesine rastlanmaktadır.

- Bak bak Çengi Hanım yer aynası!.. Görüyor musun kendini?..
- Yer aynası mı?.. O da nedir? Yer elması bilirim ama yer aynası hiç işitmedimdi!
- Yaşmağın biraz sıyrır da bakarsan yer aynasının içinde iki tane yer elması da görürsün.
- Nesine bakayım, bulanık bir su... O kırmızı şeyler de zahir **Amasya elması** olacak.
- Ay Amasya'da elmas çıkar mıymış?.. Ben de bunu işitmedimdi.
- Elma, ayol elma!.. Elmas değil. Elmasın, pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var? Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun... (2009: 27-28)

Hüseyin Rahmi Gürpınar, 1920 yılında kaleme aldığı "Kadınlar Vaizi" adlı romanında Amasya elmasını bir benzetme unsuru olarak kullanmıştır:

"Şeyh Efendi'de yaş kırkla elli arası. Beniz koyu buğday. Yanaklar, dudaklar **Amasya elması** gibi cilalı kırmızı. Gözler siyah, iri, yuvarlak." (Gürpınar, 1966: 6)

"Kurt Kanunu" adlı romanında Kemal Tahir Amasya elmasını bir benzetme unsuru olarak kullanmayı tercih eden romancılardandır:

"...Sağ olsun bırakmaz kolayına doktor damadımız. Kürtajdan sonra yedirir içirir. On beş yirmi gün iyice tımara çeker. Dönerim ki **Amasya elması** gibi yanaklar kıpkırmızı kütür kütür." (Tahir, 2005: 147)

Hüseyin Rahmi Gürpınar “*Hakk’a Sığındık*” adlı romanında ağacından yeni kopmuş bir Amasya elmasını okuyucularının hayal gücüne sunmaktadır:

“*Cildi beyaz; yanakları, ağacından kopmamış bir Amasya elması kadar kırmızıydı. Durmadan sızan iki kaynak gibi kanlı iri gözlerinin akıntıları... Burnundan, ağızından durmadan köpürerek taşanlarla yüzü kirler içinde...*” (Gürpınar, 1973: 82)

2. 2. Hikâyelerde Amasya Elması

Romanlarda olduğu gibi modern hikâyelerde ve halk hikâyelerinde de Amasya elmasının bir benzetme unsuruna dönüşmek suretiyle eserlerde yerini aldığını görmek mümkündür. Bu ürünlerle buluşan dinleyici ya da okuyucular elmayı Amasya ile ilişkilendirecektir.

“*Kaymaklı Tavukgöğsü*” adlı hikâyesinde Kemal Bilbaşar yanak ile Amasya elması arasında renk bakımından ilgi kurmakta ve Amasya elmasını kırmızı ve ıslıl ıslıl olarak yansıtmaktadır:

“*Lakin Bay Naci Duru için kırk beşinden sonra kavuşulan bu oğlancığın kıymeti büyüktü. O, ‘kuru dalın meyvesi’ydi. Ve onu, kabristan aolusunda çocukların taşıdığı sarı erikler gibi renksiz görmeye yüreği katlanmıyordu. Yanaklarının Amasya elması gibi kırmızı kırmızı ışıldamasını istiyordu.*” (Haydar, 1956: 13)

Âşık Rahim Sağlam’dan derlenen “*Seyfet Çavuş ile Filiz*” hikâyesinde Filiz’in güzelliğinin övüldüğü bölümde yanaklarının Amasya elmasına benzetildiği görülmektedir:

“*Filiz de o kadar güzeldi ki ocağı batmasın, güzelliğini anlatamam. Bir bilezik gibi, kalçalarında birer delikanlı otururdu, dudaklarının kırmızılığı Tortum Deresi’nde yetişen kirazlardan daha kırmızı, yanakları Amasya elması, saçları Balkaya kömürüydü, yüzünde sanki ay on beşlemişti, öyle bir güzeldi.*” (Yılmaz, 2011: 324)

2. 3. Öğretici Nesir Yazılarında Amasya Elması

Necip Fazıl Kısakürek, gazetelerdeki köşe yazılarından oluşan ‘Çerçeve 1’ adlı eserinde yer alan 20 Şubat 1940’ta kaleme aldığı “*Samimiyet*” başlıklı yazısında Amasya elmasının bir cevher olduğunu belirtmiş ve güzel kokusunun diğer tüm elmalardan farklı ve ayırt edilebilir bir özelliğe sahip olduğu anlamına gelecek ifadeler yer vermiştir:

“*Samimilik... O bence her tezahürün ilk şartı ve şekli ne kadar taklit edilirse edilsin Amasya elması gibi yalnız rayihasıyla meydana çıkacak bir cevher! Onu her hareketimizde en sağlam ölçü diye arayabiliriz.*” (Kısakürek, 2014: 79)

Bedri Rahmi Eyüboğlu’nun düz yazılarından seçmelerin yer aldığı “*Bu Anadolu Var ya*” adlı eserinde Amasya elması imgesini benzetme unsuru olarak kullanan sanatçılarıdır:

“*Ortalıkta kavağa benzer bir şey yok ama "Anadolu"luğuna da diyecek yok; şu kuyuya, kuyudan su çeken yanık yüzlü delikanlıya ve etraftaki ufacık renkli evlere bak, mis gibi, bir Amasya elması gibi "Anadolu" kokuyor.*” (Eyüboğlu, 1993: 71)

2. 4. Şiirlerde Amasya Elması

Nesir anlatılarda olduğu gibi manzum eserlerde de Amasya elması, yerini almıştır. Bu eserler üzerinden Amasya, okuyucuların ve dinleyicilerin gönüllerine elma üzerinden misafir olmaktadır.

Klasik şiirin son dönemlerine ait bazı eserlerde Amasya elmasının kendine has özellikleri ile yer aldığı görülmektedir.

Ahmed Remzî Dede'nin (ö. 1944) Amasya'ya bir seyahati esnasındaki intibalarını kaleme aldığı "Üsküdar'dan Amasya'da Müftî-zâde Şâ'ir Emrî Efendi'ye: Amasya İçin" başlıklı şiirinde Kızılelma-elma ilişkisini ve Amasya'nın elmalarının nefis oluşunu şu beyitle dile getirir.

Siyyemâ sîb-i nefîsi yok Kızılelma'da da ³
Hâkiniñ hâsiyyet-i feyzâveri kimyâ gibi (Mazıoğlu 1987: 67)

Amasya Tarihçisi Abdi-zade Hüseyin Hüsametdin Yasar'ın "Amasya Tarihi" adlı eserinin içerisinde bulunan bazı beyitlerde de Amasya elmasına yer verildiği görülmektedir.

Her vakte göre meyveleri kâmil ve mebzûl ⁴
Her meyvesinin ta'âmı bütün dehrde makbûl
Elması hedâyâ olarak her yere mersûl
Her beldede meşhûrdur esmâr-ı Amasya (Yasar, 2004: 51)

Nazım Hikmet'in "Memleketimi Seviyorum" adlı şiirinde Amasya elmasının bir metafor olarak kullanıldığını görmek mümkündür.

"Memleketim :
 Ankara ovasında keçiler :
 kumral, ipekli, uzun kürklerin pırıldaması.
 Yağlı, ağır fındığı Giresun'un.
 Al yanakları mis gibi kokan **Amasya elması**,
 ...." (Ran, 2008:647)

Hasan İzzettin Dinamo'nun "Güzelliklere Maviliklere Şarkı" ve "Bağımsızlık Marşı" adlı şiirlerinde Amasya elmasının ve Amasya'nın elma bahçelerine yer verildiği görülmektedir:

"Buğday denizinde Sivas'ın,
***Amasya'nın elma** bahçelerinde*
Mutluluk salıncağında kolan vururuz.
Birlikte har vurur harman savururuz
Ah bir kez ekmeğin cennetine varalım
Hele bir karnımızı doyuralım." (Çelik, 2010: 79).
"Seni övmeyeceğim, bağımsızlık,
Senin tadını sarhoş olmayanlar da bilir.
Senin yerin, özgürlükle ekmeğin dizi dibindedir.
Evet, son kez geçecek bu yerlerden bağımsızlık orduları
*Çantalarında **Amasya elması***
Ve mataralarında Altındağın suları." (Altınkaynak, 1977: 131)

Sabah Şendil, ülkenin çeşitli yörelerinde adı o kentle anılan ürünleri sayarken Amasya elmasına da şiirinde yer vermiştir.

³ Her şeyden önce nefis elması Kızılelma'da da yok

Toprağının feyz veren özelliği kimya gibidir

⁴ Her vakte göre meyveleri olgun, ucuz ve boldur

Her meyvesinin yenmesi bütün dünyada makbuldür.

Elması hediye olarak her yere gider

Her beldede meşhurdur Amasya meyveleri.

"Her diyarın bir çeşit cevher saklar
Çukurova baştanbaşa pamuk tarlası,
Antalya portakal bahçesi
İzmir'in üzümü, Samsun'un tütünü
Amasya'nın elması" (Şendil, 1948: 41)

Amasya elması ozanların ve halk şairlerinin de kullandığı bir imge haline gelmiştir. Âşık Veysel "Yurt Ürünleri" adlı şiirinde Amasya elmasını yöresel bir değer olarak eserine dâhil etmiştir.

"**Amasya'nın elmasını**
Zile pekmez çalmasını
Sivas'ın da kıymasını
Yesem amma yesem amma " (Kaya, 2004: 106)

Kadirli'li Âşık Halil Karabulut'un "Seyahat Destanı" adlı eserinde Amasya elmasına de yer verdiği görülmektedir.

"Ordu, Giresun'dan fındık al bana
Amasya elması can katar cana
Sivas'ta çimento doldur vagona
Eğer müsaitse hal alalım gel" (Tan, 2006: 364)

Anonim halk şiiri de Amasya elması imgesinin yayılmasına katkı sağlayan sanat ürünlerindedir. Burhan Özbakır ve Sadettin Tahir Sünbül tarafından hazırlanan Amasya Türküleri adlı çalışmada kayıtlı "Yar Elmayı Taşladın mı", "Kilo Kilo Elmalar", "Amasya'nın Elması [1]" ve Amasya'nın Elması [2]" adlı dört türkü Amasya elması imgesini doğrudan dinleyicilere ulaştırmaktadır.

Yar **elmayı** taşladın mı oy oy
Düşenleri dişledin mi oy oy
Sana dünürücü yolladım yar oy
İşlemeler işledin mi oy oy (2007: 73)

Kilo kilo **elmalar**
Pazarlarda satarlar
Amasya'nın Gençleri, ley ley ley Leyla'm
Yürekleri yakarlar vay
Hem okur, hem yazarlar vay.(2007: 82)

Amasya'nın elması
Elmaların en hası
Sen dururken neyleyim
Pırlantayı, elması. (2007: 111)

Manilerde de Amasya elması imgesinin taşındığını görmek mümkündür. Bu maniler ülkenin çeşitli yerlerinden derlenmiş olabilir. Ünü artık yurt sınırlarını aşmış olan Amasya elmasının Türkiye'nin farklı vilayetlerinde derlenen manilere konu edinilmesi imgenin gücünü ortaya koymaktadır.

Amasya'dan derlenen bir mani:
"**Amasya'nın elması**
Hoştur bâde sunması
Kadehle olmaz bu iş
Doldur şu bakır tası." (Özbakır-Sünbül, 2007: 30)

İstanbul'da derlenen bir mani:
"**Amasya'nın Elması**
Ne hoş olur soyması
Taksam güzel başına
Pırıl pırıl elması" (Tezel, 1941'den Emeksiz, 2007: 283)
Burdur'da derlenen bir mani:

*“Elmalar içinde Amasya elması
Yaylalar içinde Dirmil Yaylası
Ne kadar da zorumuş
Yârden ayrı kalması”* (Yakıcı, 2015: 37)

Anonim türlerden olan bilmecelerin de Amasya elması imgesinin yayılmasına katkı sağladığı görülmektedir. *“Folklor ve Halk Edebiyatı”* adlı çalışmasında Eflatun Cem Güney’in bilmeceler başlığı altında verdiği aşağıdaki örnek Amasya elması imgesinin yayılmasına katkı sağlayan örneklerden biridir.

*“- Öyleyse, bir memleket ver bana! Bağlık, bahçelik olsun.
- Hay hay, bizim Amasya'yı vereyim sana, anamın memleketi!
- Amasya'nın nesi var?
- Ağzına layık elması var ...*

(Böylece bir bilmeceye bir memleket alan çocuk, iki tekerleyip bir yuvarlıyarak Amasya'ya gidip fiçimin kapağını açar, şöylece)

- Amasya elması, gel, yiyip içeyim, konup göçeyim...” (Güney, 1971: 165)

Bir başka bilmecede *“Dilberin yanağıdır, temmuz ayı çağıdır, vatanını sorarsan Amasya'nın bağıdır (Elma).* (Başgöz-Tietze, 1999: 273) şeklinde Amasya ile elma arasında ilgi kurulmaktadır.

Genel olarak nesir anlatılarda 1800'lü yılların sonlarından itibaren Amasya elmasına rastlandığını görmek mümkündür. Amasya elması, Recaizade Mahmut Ekrem'de elmas-elması söyleyişi üzerinde mizahi bir hüvviyette görülürken diğerlerinde benzetme unsuruna dönüşerek yansımıştır.

Amasya elmasının özellikle Batı etkisiyle gelişen Türk şiirinde ve halk şiirinde, benzetme unsuru ve metafor olarak kullanıldığı görülmektedir. Batı etkisiyle gelişen Türk şiirinde özellikle serbest nazım ve toplumcu şiir ve toplumcu gerçekçi anlayışın Anadolu'ya yönelmesi, Anadolu'nun ve değerlerinin yeniden keşfi süreçlerinin yaşandığı 1940'lar sonrası dönemin yerel imgelerin ortaya çıkarılmasına, yayılmasına katkı sağladığını söylemek mümkündür. *“Amasya elması”* imgesi de bu anlayışın beslediği sanatçıların eserleri ile okuyuculara ulaşma imkânı bulmuştur. Elbette ezberlenmesi en kolay türlerden olan ve Burdur, İstanbul gibi farklı şehirlerde tespit edilen manilerin ve zihinsel becerilere yönelen bilmecelerin de Amasya elması imgesinin yayılmasına yaptığı katkıyı göz ardı etmek mümkün değildir.

Sembolik dil ve sanatlı söyleyiş açısından oldukça zengin olan Divan şiirinin geneline bakarak bir değerlendirme yapacak olursak divan şiirinde elma benzetme unsuru olarak kullanılsa da Amasya elması kullanılmamaktadır. Divan şiirinde Sibir elması (Çöplüoğlu, 2008: 382), İsfahan elması (Gülhan, 2008: 354) gibi elma türlerinin benzetme unsuru olarak kullanıldığı görülür. Amasya elmasının divan şiirinde benzetme veya metafor olarak kullanılmaması, Amasya elmasının üne kavuştuğu dönemlerin divan şiirinin etkisini yitirdiği döneme denk gelmesi ile bağlantılı olarak düşünülebilir.

Türk edebiyatında al renginden ve mitik anlamından dolayı zaten benzetme unsuru olan elmanın (Şimşek, 1996; Altun, 2008; Daşdemir, 2015; Özdemir, 2018) nazım, nesir edebi türler genel olarak değerlendirildiğinde *“Amasya elması”* benzetmesiyle yeni bir form kazandığı görülür. Amasya elmasının kendine has parlak kırmızı rengi, tazeliği ve hoş kokusu ile yanağın benzetilen unsuruna dönüşmesi onun sanatsal yaratmaların bir parçası olmasını sağlamıştır. Sanatlı söyleyişin bir ögesi haline gelen

Amasya elması bu sanat ürünlerinin ulaştığı her yere ulaşma sürecinde güçlü bir yayılma aracı bulmuştur.

3. Amasya Elması İmgesinden Yararlanma

Amasya ile bütünleşen elmadan en çok resmi veya ticari kurumsal logolarda faydalandığı görülmektedir. Amasya Valiliği ve Amasya Belediye'sinin logolarında elma figürü bulunmaktadır.

Bunun dışında şehirde ticari faaliyet gösteren firmaların logolarında da Amasya elması imgesini görmek mümkündür.

Amasya'nın Taşova ilçesi yönünden girişinde yer alan bir kavşağa üç buçuk metre yüksekliğinde "elma tutan bir el" heykelinin yer aldığı görülmektedir. Amasya'nın kent imgesi haline gelmiş olan elmanın, elmanın hasadını yapan ile bütünleşmesinin örneği gibidir.

Amasya'da belediyeye ait bazı uygulamalarda yine elma figürünün kullanıldığı görülmektedir.

Yine Amasya Belediyesi tarafından düzenlenen “Altın Elma Türk Sanat Müziği Beste Yarışması” Amasya elma ilişkisini gösteren uygulamalardan biridir.

Turistik potansiyeli olan Amasya'nın turistlerin uğrak yeri haline gelen “İçeri Şehir” bölümünde yer alan hediyelik eşya dükkânlarında kentin imgesi olan elmaya dair bazı hediyelik ürünlerin bulunduğu görülmektedir. Elma şeklinde magnet, alçıdan elma gibi hediyelik eşyalar bunların bazılarıdır.

Amasya içerisinde özellikle turistlerin uğrak yeri olan dükkânlarda elmadan yapılan pekmez, reçel gibi gıda ürünleri ile elma sabunu gibi temizlik malzemelerinin üretilip satıldığı görülmektedir.

Kent imgelerinden yararlanma aşaması aynı zamanda o imgenin yayılmasına da katkı sağlar. Bunun için sorumlular kent imgeleri ile bütünleştirdikleri ürünleri belirli bir estetik ve kalite standardına ulaştıracak önlemler alırlar. Zira kent imgeleri kültür ekonomisini ve endüstrisini doğrudan etkileyen unsurlar arasındadır (Şişman, 2015: 90). Önemli bir kent imgesi olan Amasya elmasının logolardaki aktif kullanımı dışında

ulusal ya da uluslararası piyasalara girebilecek düzeyde nihai ürünlere dönüştürülemediği görülmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Amasya, iklimi, bitki örtüsü, coğrafi yapısı itibariyle tarihin en eski zamanlarından beri yerleşime elverişli bir yer olmuştur. Kent sakinleri bu kadim zamanlardan beri bereketli topraklarını tarımsal ürün yetiştirmede etkili ve verimli bir şekilde kullanmıştır. Tarihi kaynaklardan tespit edilebildiği kadarıyla, üzüm, buğday, dut, armut, ayva, erik, ceviz, kiraz, bamyası gibi ürünler ticari değerine göre dönem dönem değişen miktarlarda yetiştirilmiştir. Amasya'nın konumuyla ve iklimi ile ilgili olarak yetiştirilen bazı ürünler -üzüm, erik, bamyası- yetiştirildikleri dönemde ciddi anlamda talep görmüştür. Bu ürünlerin birçok şehirde yetiştirilebilmesine rağmen kendine has bazı özelliklerinden dolayı tercih edildiği açıktır. Amasya üzümü, Alu-yı Amasya, Amasya bamyası gibi Amasya ile anılan ürünlerin marka değeri oluşturduğu yine tarihi kayıtlara yansıyan önemli hususlardandır.

19. yüzyıla gelindiğinde tüm bu ürünleri gölgede bırakacak ve Amasya adıyla her anlamda bütüneleşecek bir ürün olan elmanın ticari açıdan yaygınlaşmaya başladığını görmekteyiz. Elmanın kalitesi ve kendine has özellikleri onu talep edilen ürün konumuna yükseltirken elma, beraberinde yetiştiği yer olan Amasya'yı da zihinlere taşımaktadır. Elma bir kaynak nesnesine dönüşerek Amasya ile çağrışım bağı kurmaya başlamaktadır. Bu bağın gelişmesini sağlayan en önemli unsurlardan biri pazarlardır. Çağrışım nesnesi olan elmanın pazarlara taşınması aynı zamanda Amasya'yı da pazarlara taşımıştır. Toplumsal bellekte yer edinme sürecine pazarlarda başlayıp damaklarda devam eden Amasya elması, rengiyle, kokusuyla ve tazeliğiyle sanatın, edebiyatın içerisinde kendini kabul ettirmeye başlamıştır. Yine sanatın ve edebiyatın ulaştığı her alana yayılabilme ve oralarda tanınabilme imkânı yakalamıştır.

Bir kent imgesinin doğuşunu ve yayılışını ortaya koyan bu tarihsel süreç, kültürlerin iç içe geçmeye başladığı ve küreselleşme olgusunun iyiden iyiye kendini hissettirdiği 2000'li yılların başlarından itibaren var olan imgelerden olabildiğince fazla yararlanma ihtiyacını ortaya çıkardı. Bu dönemden itibaren kültürler var olan ya da yeni yeni yaratmaya çalıştıkları imgelerini daha geniş kitlelere ulaştırma ve bu sayede yaşama gücünü elde etme mecburiyetinde olduklarını fark etmeye başladılar. Dönemin şartlarını iyi analiz eden toplumların kendi imgelerini daha fazla insana ulaştırmak, bilinirliğini arttırmak amacıyla uygulamalı halkbilimden de faydalanarak çalışmalar yaptığı bilinmektedir.

Bu anlamda güçlü bir kent imgesi olarak doğan ve gelişen Amasya elması imgesinden oldukça kısıtlı bir şekilde yararlanıldığı görülmektedir. Hatta Amasya elması imgesi içeriği ile üretilen ürünlerde geliştirilen bir standart olmadığı da dikkati çekmektedir.

Bunun dışında dikkati çeken en temel sorun Amasya elması üretiminin adeta bitme noktasına gelmesidir. Çeşitli gerekçelerle elma bahçelerinin yavaş yavaş ortadan kalkması, elma üretiminin sona ermesi, Amasya elması imgesini de ortadan kaldıracaktır. Bu durum da Amasya'yı elma üzerinden dünyaya tanıtan güçlü bir tanıtım kaynağının ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Medeni toplumların tanıtım, marka, imaj, çalışmalarına ciddi paralar harcayarak yapay imgeler oluşturmaya çalıştıkları düşünüldüğünde kaybedilmeye başlanan kent imgesinin telafisi mümkün olmayacak kadar kıymetli olduğu daha net anlaşılacaktır. Bundan dolayı çağrışımın kaynak nesnesi olan elmanın sürekliliğini sağlamak çağrışımın sürekliliğini sağlamak

demektir. Buna uygun tedbirlerin acilen alınması gerekmektedir. Aksi takdirde Amasya elmasının da Amasya eriği, Amasya üzümü olarak tarihi kayıtlara giren ancak günümüzde ortadan kalkmış imge değerlerinin kaderini paylaşacağı açıktır.

Elmanın Amasya elması markası ile özellikle uluslararası alanda yeni gelişen organik pazarlara güçlü bir şekilde girmesine yönelik tedbirlerin alınması bir zorunluluğa dönüşmüş gibi görünmektedir.

Amasya'da elmanın hasat dönemine ayarlanacak bir elma festivalinin geleneksel hale getirilmesi ve festival içerisinde Amasya elması markasının pekiştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

Kaynaklar

- Altınkaynak, H. (1977). *Edebiyatımızda 1940 Kuşağı*. İstanbul: Türkiye Yazarlar Sendikası Yayınları.
- Altun, I. (2008). Türk Halk Kültüründe Elma. *Turkish Studies*. C.3/5 s.262-281.
- Atay, E.-Ayşe Nilgün Atay (2013). Elmanın Kültür Tarihi ve Taksonomisi. *Platin Elma Eğirdir Platin Elma Derneği Dergisi*. S.1 s.29-31 Eğirdir/Isparta.
- Başgöz, İ.; A. Tietze (1999). *Türk Halkının Bilmeceleeri (THB)*. Ankara Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Berksan, F. E. (2005). *Matbah-ı Âmire (Saray Mutfağı)*. Doktora Tezi. İstanbul:İstanbul Üniversitesi.
- Çelik, Y. (2010). 1940 Kuşağı Toplumcu Şairleri ve Halk Şiiri. *Milli Folklor*. 22, S.87 s78-83.
- Çöplüoğlu, F. (2008). Nedim Divan'ında Meyveler. *Turkish Studies*, Volume, 3/5 Fall s.366-398.
- Daşdemir, Ö. (2015). Alevi Bektaşî Geleneğinde Elma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.8, S.37, s.83-97.
- Doğan, N. (2006). *Adbilim Açısından Samsun, Ordu ve Sinop Ağızlarında Armut, Elma ve Erik Adları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Emeksiz, A. (2007). *İstanbul Manileri*. İstanbul: İstanbul Basın Yayın Müdürlüğü.
- Er, F. (2009). *XV. ve XVI. yüzyılda Amasya*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Evliya Çelebi b. Derviş Mehmed Zilli (1998). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi*. haz. Zekeriya Kurşun vd. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Eyüboğlu, B. R. (1993). *Bu Anadolu Var ya*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Gülhan, A. (2008). Divan Şiirinde Meyveler ve Meyvelerden Hareketle Yapılan Teşbih ve Mecazlar. *Turkish Studies*, Volume 3/5 Fall, s.345-375.
- Güney, E. C. (1971). *Folklor ve Halk Edebiyatı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gürbüz, A. (1993). *Toprak Vakıf İlişkileri Çerçevesinde XVI. yüzyılda Amasya Sancağı*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Gürpınar, H. R. (1966). *Kadınlar Vaizi*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Gürpınar, H. R. (1973). *Hakka Sığındık*. İstanbul: Atlas Kitabevi.
- Haydar, M. (1956). *Yeni Türk Hikâyecileri Antolojisi*. İstanbul: Varlık Yayınevi.
- İbn-i Bibi, (1996). *El Evamirü'l Ala'ıye Fi'l-Umuri'l Ala'ıye (Selçuknâme II)*. Haz. Mürsel Öztürk. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kaya, D. (2004). *Âşık Veysel*. Sivas: Doğan Gazetecilik ve Mat. Sa. A.Ş.
- Kaya, D. (2004). Halk Edebiyatında Yemek Destanları. *Motif*, S.48, s.4-11.
- Keskin, E. (2015). Amasya Yavruköy Kurtarma Kazısında Bulunan Elma Ağacı Mozaığı. *Euroasia, Avrasya Sanat ve Medeniyet Dergisi/Eurisian Art & Humanities Journal*, Sayı: 7, s. 36-45.
- Keskin, E. (2016). Elma Motifinin İkonografik ve İkonolojik Analizi. *Uluslararası Geçmişten Geleceğe Sanat Sempozyumu*, 26/28/ Eylül 2016.
- Kısakürek, N. F. (2014). Çerçeve I. *Samimiyet*. İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kuzay, G. (2015). Kent İmgelerinin Değerlendirilmesi Bakımından Manisa. *CBU Sosyal Bilimler Dergisi*, C.13 S.1, s.500-512.

- Mazıoğlu, H. (1987). *Ahmet Remzi Akyürek ve Şiirleri*. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Meriç, R. M. (1958). Beyazıd Camii Mimarı II. Sultan Beyazıd Devri Mimarları İle Bazı Binaları Beyazıd Camii ile Alakalı Hususlar, San'atkarlar ve Eserleri", *Yıllık Araştırmalar Dergisi II*, Ankara: Ajans-Türk Matbaası, s.4-76
- Oğuz, Ö. (2002). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*. Ankara: Akçağ.
- Oğuz, Ö., & Özkan, T. S. (2004). Kentler ve İmgeler. Gazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Gazi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayını, Ankara.
- Özbakır, B.- Sünbül S. T. (2007). *Amasya Türküleri*. İstanbul: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özdemir, C. (2018). *Anadolu Sahası Türk Masallarında Elma Motifi*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi Seçki*. Ankara: Hacettepe Yayıncılık.
- Özsait, M. (1988).1986 Yılı Amasya-Ladik Çevresi Tarih Öncesi Araştırmaları. *V. Araştırma Sonuçları Toplantısı II*. Ankara, s.240.
- Ran, N. H. (2008). *Bütün Şiirleri*. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları.
- Recaizâde Mahmut Ekrem, (2009). *Araba Sevdası*. Ankara: Alter Yayınlar.
- Strabon, (2000). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası*. çev. Adnan Pekman. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Şendil, S. (1948). *Türkiye. Damla Dergisi*. S.9-50 s.41.
- Şimşek, E. (1996). Türk Folklor ve Halk Edebiyatında Elma. *Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları*. Sayı 105, s. 203-216.
- Şişman, B. (2015). Kentsel İmgeler Bağlamında Samsun. *Geçmişten Günümüze Samsun/Canik ve Değerleri I* (Editör: Osman Köse). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları, 89-101.
- Tahir, K. (2005). *Kurt Kanunu*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Tan, N. (2006). Halk Şairlerinin Gezi ve Yerleşim Yerleri Destanları. *KIBATEK Gezi Edebiyatı Sempozyumu*, 26-29 Mart 2006 Nevşehir, s. 357-366.
- Tuzcu, A. (2013). İlkçağlardan-Cumhuriyete Seyahatnâmelerde Amasya. Amasya: Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Uysal, A. E. (1966). Street Cries in Turkey. *The Journal of American Folklore*, Vol. 81, No. 321 (Jul. - Sep., 1968), pp. 193-215.
- Yakıcı, A. (2015). Burdur'dan Derlenen Mani Metinlerinde İlin Sosyokültürel Yapısına Dair Bazı Tespitler. *I. Teke Yöresi Sempozyumu* (04-06 Mart 2015), Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur. s.33-43.
- Yasar, A. H. H. (2004). *Amasya Tarihi*. Haz. Mesut Aydın. Amasya Belediyesi Kültür Yayınları.
- Yıldız, M. (2014). Türk Resmi Ziyafet Kültüründe Zirve: Fransa İmparatoriçesi Eugene onuruna verilen Muhteşem Ziyafetler (1869). *Milli Folklor*. 26, S.102 s.124-137.
- Yılmaz, T. (2011). *Âşıklardan Halk Hikâyeleri I*. Ankara: Eğiten Kitap.

